

23.1.2023

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta
StV@eduskunta.fi

VNS 8/2022 vp

HUS-yhtymän lausunto valtioneuvoston esityksestä huoltovarmuus- selonteoksi

HUS-yhtymä (HUS) kiittää mahdollisuudesta saada lausua valtioneuvoston esityksestä Huoltovarmuusselonteoksi (myöh. Selonteko). HUS on perehtynyt lausuttavaksi annettuun luonnokseen ja lausuu sen pohjalta seuraavaa:

HUS pitää Selontekoa tarpeellisena ja asiakirjan olemassaolo jo itsessään tukee kansallista huoltovarmuustyötä. Suomen turvallisuusympäristössä viime vuosina tapahtuneet muutokset edellyttävät valtakunnallisen huoltovarmuuden jatkuvaa arviointia ja Selonteko on tervetullut lisä tähän tiivistävällä "virkistystaajuudella" tapahtuvaan varautumisemme tason arviointiin.

Selonteon antamisen ajankohta on sen vahvuus ja haaste. Asiakirjan laadintaprosessin aikana on käynnissä useita suuria muutoksia kansainvälisten rakenteiden kautta (EU:n tasolla tehtävään huoltovarmuustyöhön (mm. CER ja NIS direktiivit sekä HERA ja tulevan NATO jäsenyyden 3. ja 8. artiklojen kautta), mutta myös kotimaassa toteutetun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen hyvinvointialuepohjaisen palveluiden järjestämiskäytännön kautta. On siis selvää, että muutokset toimintaympäristössämme tulevat heikentämään tämän Selonteon ajantasaisuutta.

Selonteossa on hyvin kuvattu nykyaikainen ymmärrys huoltovarmuudesta, joka on luonteeltaan dynaamista eikä yksinomaan materiaalien staattista varastointia, vaan laajemmin yhteiskunnan kriittisten toimintojen ja infrastruktuurin toiminnan jatkuvuuden edellytysten varmistamista kaikissa olosuhteissa. Tästä näkökulmasta katsottuna Selonteko ei riittävästi ota huomioon sote-toimialalla käynnistyneen hallintouudistuksen vaikutuksia huoltovarmuuteen hyvinvointialueilla (HVA) ja kunnissa, jotka edelleen vastaavat useista huoltovarmuuden näkökulmasta keskeisistä palveluista ja toiminnoista. Näkökulma Selonteossa on vahvasti Huoltovarmuuskeskuksen

23.1.2023

ja keskushallinnosta ilmiötä tarkasteleva, eikä se näin ollen tavoita riittävästi hyvinvointialueiden ja kuntien tasoa, jossa yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisiä kriittisiä palveluita järjestetään ja tuotetaan.

Kun huoltovarmuus on käsitteenä ymmärretty laajempaan yhteiskunnan varautumisen ja valmiuden osana, niin Selonteossa olisi HUS-yhtymän näkemyksen mukaan tullut tarkastella huoltovarmuuden kansallista johtamis- ja päätöksentekojärjestelmää. Tämä osoittautui puutteelliseksi koronapandemian aikana, mikä näkyi mm. Helsinki–Vantaan lentoaseman pandemiatorjuntatyön käynnistymisessä. Joissain tilanteissa myös aikapaine päätöksentekoon saattaa muodostua erittäin suureksi, jolloin päätöksentekomenkanismien ja valtuuksien tulee olla selkeät hallinnon kaikilla tasoilla. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 50 § ja 51 § yliopistollista sairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän velvollisuudeksi määrätään yhteistyöalue-tasoisena valmiuskeskuksen tilannekuvan muodostamisen. Vaikka laissa hyvinvointialueista 150 §:ssä todetaan, että kukin hyvinvointialue vastaa itse varautumisestaan, niin *hyvinvointialuerajat ylittävissä tilanteissa johtaminen on edelleen täsmämentymätöntä. Yliopistollisten hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän valmiuskeskuksilla on velvoite koota tilannekuvatietoa mm. Materiaalisesta valmiudesta, mutta niiltä puuttuu toimivalta toimia ja johtaa tilanteita saadun tilannekuvan pohjalta. Tämä johtamisjärjestelmään liittyvä puute on ilmeinen ja myös se tosiasia, ettei Selonteossakaan juuri käsitellä huoltovarmuuden johtamista osana eri toimialojen varautumisen johtamista.* Johtamisesta puhutaan täsmällisemmin vain Huoltovarmuuskeskuksen johtamista käsittelevässä kohdassa.

Päätöksenteon pohjana tulee olla asianmukainen tilannekuva. Koronapandemian aikana kävi ilmi, ettei valtakunnassa ole asianmukaista materiaalisesta valmiuden tilannekuvaa, jota puutetta korjaamaan nimitettiin Materiaalisen valmiuden kansallinen koordinaatiotyöryhmä (LOG 5), joka toimi kansallisena tilannekuvaa tuottavana ja koordinoivana tahona vuosina 2020–2021. *Vaikka korjaavia toimenpiteitä on tämän jälkeen tehty merkittävästi, on yhteisten tietoturvallisten tilannekuva- ja yhteistyöalustojen puute edelleen yksi tilannekuvatoiminnan ja operatiivisen yhteistyön kehittämistä vaikeuttava tekijä.*

Vaikka asiakokonaisuus ei liity spesifisesti sosiaali- ja terveystoimen sektoriin, vaan koskee infrastruktuurin kautta yleisesti Suomen logistiikkaa ja huoltovarmuutta, olisi asianomaisten tahojen tarkoituksenmukaista arvioida tarvittavia toimenpiteitä maasamme käytössä olevan raidelevyyden yhteensovittamiseksi läntisten naapurimaidemme kanssa optimaalisen kuljetuslogistiikan varmistamiseksi (meriteiden häiriöiden varalta). Pandemian aikana saatiin opettavainen kokemus kansainvälisten lo-

23.1.2023

gististen virtojen toimivuuden tärkeydestä terveydenhuollolle erilaisissa laajoissa häiriötilanteissa. Nykyisessä kansainvälispoliittisessa tilanteessa erilaisten vaihtoehtoisten logististen reittien ennakkosuunnittelu ja valmistelu on tärkeää.

On ymmärrettävää, että edellä mainittuja teemoja ei julkisessa asiakirjassa voida käsitellä kovinkaan täsmällisesti, mutta jatkokehitystä käsittelevässä kohdassa Selonteon lopussa tulisi näihin kokonaisuuksiin kiinnittää erityistä huomiota ja näiden teemojen käsittelyä tulee täsmentää työ- ja elinkeinoministeriössä käynnistyvässä valmistelussa Valtioneuvoston päätöksessä huoltovarmuuden tavoitteista.

Kokonaisuutena Selonteko on laadittu asianmukaisesti ja kattavasti. Selonteon perusteilla saa varsin hyvän kuvan huoltovarmuusjärjestelyjen nykytilasta sekä eräistä kehittämistarpeista. Selonteon rakenne on onnistunut ja käsitellyt teemat on käsitelty sillä tarkkuudella, jolla asioita voidaan luonteeltaan julkisessa asiakirjassa käsitellä sen säilyttäen kuitenkin korkean informatiivisuuden tason. Nyt annettu esitys Huoltovarmuusselonteoksi luo osaltaan hyvää pohjaa huoltovarmuuden jatkokehittämiselle maassamme.

Markku Mäkijärvi
johtajaylilääkäri
HUS-yhtymä

Aaro Toivonen
turvallisuus- ja valmiusjohtaja
HUS-yhtymä

puheenjohtaja
Huoltovarmuusorganisaation (HVO)
terveydenhuoltopooli